

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Kivikautisen asuinpaikan
koekaivaus 1991

Leena Ruonavaara

Sisälllys

sivu

JOHDANTO	2
ARKISTOTIETOJA	3
SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	4
TUTKIMUSHISTORIA	4
KAIVAUSTEKNIikka	4
MAALAJIT	4
RAKENTEET	5
LÖYDÖT	5
YHTEENVETO	7
KARTTALUETTELO	8
NEGATIIVILUETTELO	9
DIALUETTELO	10
Kopio-ote peruskartasta 2043 05 HYRYLÄ 1:20 000 A4	11
Yleiskartta 1:500 A2	12
Pinta- ja pohjavaaituskartat 1:200 A2 A3	13-14
Tasokartat 1:25 A3	15-17
Profiilikartat 1:25 A4	18-20
Kuvataulut	21-24
Liite	

JOHDANTO

Jaakko Sarkamo löysi v. 1965 Tuusulan inventoinnin yhteydessä merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta silloin Puolustuslaitoksen omistuksessa olleelta Saksan virkatalon RN:o 2:28 maalta, ns. entiseltä sahan mäeltä. Hän arveli, että törmästä oli ajettu maata joko sahan paikan tasoitusta varten tai jopa sitä aiemmin ja että asuinpaikan alaosa olisi siinä yhteydessä tuhottu.

Kun loppuvuodesta 1990 Tuusulan kunnan rakennustoimisto lähetti museovirastoon lausunnonle Kirkkotien itäreunaa koskevan kevyen liikenteen väylän suunnitelman, katsottiin tutkimukset paikalla tarpeellisiksi.

Kunta myönsi tutkimuksia varten anotut 114 000 mk ja koekaivaukset suoritettiin 10.-28.6.1991. Avatun alueen laajuus oli 65 m² ja koekaivauksen kattaman alueen laajuus n. 2000 m².

Kaivauksella toimi kartanpiirtäjänä HuK Sirpa Leskinen ja tutkimusavustajana fil.yo Terhi Ketolainen. Kaivajina oli viisi paikakuntalaista nuorta.

Helsingissä 22.10.1991

Leena Ruonavaara
Leena Ruonavaara

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 1991

Kunta: 858 Tuusula

Kylä: 402 Hyökkälä

Tila: Keskusta RN:o 13:10

Maanomistaja: Tuusulan kunta

os. PL 60

04301 HYRYLÄ

vaihde 90-25801

telefax 90-2731305

Kiinteistötunnus: 858 402 0013 0010

Peruskartta: 2043 05 HYRYLÄ 1:20 000 pv. Helsinki 1978

Kaivauspaikan koordinaatit: x = 6699 74

y = 556 54

z = n. 42-50 m mpy

Alueelta tulleet löydöt: KM 26697:1-125

Aikaisemmat löydöt: KM 16904:1-2

Aikaisemmat tutkimusraportit: Jaakko Sarkamo: Tuusulan inven
tointi 1965, kohde 2.ks. myös Jaakko Sarkamo - Ari Siiriäinen, Suur-Tuusulan historia I,
s. 29

Sivut 11-20 ovat kertomukseen liittyviä karttoja ja sivut 21-24 kuvatauluja. Kertomukseen liittyvät negatiivit f. 85940-85974 ja diapositiivit 23323-23341. Luettelot kartoista, negatiiveista ja diapositiiveista ovat kertomuksen lopussa s. 8-10. Luettelo diapositiiveista on myös esihist. tston top. arkistossa

Tämä kertomus on tallennettuna esihist. tston top. arkistossa 3,5" levykkeelle nro 1/1990 TEKO-asiakirjana TUUSULA 1991. Käytäjätunnus on LAR.

SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Kesän 1991 tutkimuskohde sijaitsi heti Hyrylän keskustan pohjoispuolella, Kirkkotien molemmin puolin Koskenmäentien risteyksestä pohjoiseen runsaan 100 m matkalla (kartat s. 11-12, kuva 1, s. 21, diat 23323-23324). Tutkimusalueen lounaispuolella on Tuusulanjärven laskukohta. Tuusulanjärvi kuroutui erilliseksi järveksi n. 6000 e. Kr. merenpinnan laskettua 40 m alapuolelle.

Järven itätörmässä on jyrkästi etelään viettävä rinne, josta on mahdollisesti ajettu hiekkaa sen alapuolella sijainneen sahan tasanteelle. Asuinpaikan alaraja on tuhoutunut. Itäänpäin törmän halkaisee Kirkkotien leikkaus.

TUTKIMUSHISTORIA

Jaakko Sarkamo löysi Saksan virkatalon nimellä kulkeneen asuinpaikan inventoinnin yhteydessä v. 1965. Löydöt (KM 16904:1-2, kvartsia, palanut luunsiru) ovat peräisin em. etelärinteen yläosasta ja törmän päälle tehdyistä koekuopista. Kirkkotien itäpuolisen pellon hiekkapohjaisesta yläosasta Sarkamo ei löytänyt mitään kivistä asuinpaikkaan viittaavaa.

KAIVAUSTEKNIikka

Kaivaus aloitettiin tekemällä kevyen liikenteen väylän kohdalle Kirkkotien itäpuolelle m²:n suuruisia koeruutuja 10 m:n välein. Pohjoisempana rinteen kohotessa levennettiin tutkimusaluetta itäänpäin ja terassin päälle avattiin m²:n suuruisen lisäksi joitakin 2-3 m²:n suuruisia koeruutuja. Myös joitain lapionpiston suuruisia koekuoppia kaivettiin alueen itäreunaan (kartat s. 12, 14, kuva 8, s. 24, dia 23325).

Kirkkotien länsipuolelle tehtiin m²:n suuruisen koeruutujen lisäksi yksi yhtenäinen koeoja, jota levennettiin alaosaan (kartat s. 12-13, kuva 2, s. 21, dia 23326). Turve poistettiin lapiolla, muuten kaivaminen suoritettiin lastoilla. Kaivauksen jälkeen tutkimusalue peitettiin (dia 23338).

Kaivauksen kiintopisteenä käytettiin läntisen kaivausalueen pohjoispuolella sijainnutta kiintopistettä nro 543088, jonka korkeus oli 49.93 m mpy (kartat s. 11-12).

MAALAJIT

Kirkkotien itäreunan viidessä alimmassa koeruudussa oli 35-60 cm:n paksuinen täytemaakerros, jonka alla tuli vastaan ainakin 45-70 cm:n syvyyteen jatkuva hiesu tai savi, alimmassa ruudussa löysä hieno hiekka. Ilmeisesti se kuten tien reunan paksu täytemaakerroskin liittyvät tien rakennusvaiheeseen. Viidennestä koeruudusta itään ja pohjoiseen pintamaan paksuus väheni n. 25 cm:iin. Sen alla oli edelleen savea tai hiesua pohjoiseen linjalle 514 saakka.

Tästä pohjoiseen mentäessä oli lähinnä tietä olevissa ruuduissa linjan 496 länsipuolella sekä linjan 532 pohjois- ja linjan 505 länsipuolella turvekerroksen alla punertavaa hiekkaa. Mainittujen rajalinjojen itä- ja eteläpuolella taas hiesua ohuen turvekerroksen alla.

Punertavan hiekan alue jatkui yhtenäisenä ja tasaisen värisenä Kirkkotien länsipuolelle (kartat s. 15-18). Avatuista alueista vain kahdessa koeruudussa (542.5/461.5 ja 563.9/469) oli puhdasta hiesua. Ne olivat oudon lähellä punaisen hiekan alueita ja jopa sen sisällä.

Maan punertava väri oli hyvin tasainen eikä siinä ollut havaittavissa kivi-kautiselle asuinpaikalle ominaista läikikkäisyyttä. Mielestäni on kysymys jonkin myöhäisemmän toiminnan (kaskeamisen?) aiheuttamasta värjäytymisestä tai sitten on kyseessä poikkeuksellisen voimakkaan värinen rikastumiskerros.

RAKENTEET

Alueelta ei tavattu rakenteita lukuunottamatta ruudun 536/466 länsireunasta esiin tullutta kiveystä, jota ajan puutteessa ei ehditty ottaa kokonaan esiin. Kivet olivat melko kookkaita ja halkeilleita ja niiden lomasta löytyi hiiliä, mutta muita tulenpidon jälkiä, nokea ja likamaata, ei havaittu, eikä sellaisesta näkynyt merkkejä myöskään profiilissa (kartat s. 15-17, 19, kuvat 3-4, s. 22, diat 23327-23328).

Kyseeseen saattaa tulla jokin asuinpaikkaan liittymätön ilmiö, esimerkiksi peltoon kyntämisen tieltä kuopattujen kivien kasa. Esihistorialliselta liesikiveykseltä rakenne ei vaikuttanut, sillä kivet olivat irtonaisen tuntuisia ja suuria liesikiviksi.

LÖYDÖT

Itäiseltä koekaivausalueelta löytöjä saatiin seuraavasti:

Kvartsi-iskoksia	1 kpl	0,5 g
Saviastianpaloja (epineoliittisia?)	2 kpl	3 g
Värttinänpyörän katkelma	1 kpl	14 g
Rautaesine	1 kpl	5 g
Rautanaula	1 kpl	13 g
Raudanpaloja	3 kpl	14 g
Kuonaa	106 palaa	1147,5 g
Palanutta savea	7 palaa	17 g
Palanutta luuta	1 pala	0,5 g

Pääosan löydöistä muodosti rauta-, lasi- tai savikuona, jota löytyi etenkin terassin päältä lähinnä tietä olevista ruuduista. Palanutta savea löytyi jonkin verran, sen sijaan luuta vain yksi siru. Ainoat varmasti esihistoriallisen löydöt alueelta olivat kvartsi-iskos ja kaksi ilmeisesti epineoliittista saviastianpala.

Läntisellä asuinpaikka-alueella löydöt jakaantuivat seuraavasti:

Kvartsikaapimia	2 kpl	7	g
Koverateräinen kvartsiesine	1 kpl	4	g
Retusoituja kvartsi-iskoksia	2 kpl	5	g
Käyttäjälkisiä kvartseja	1 kpl	13	g
kvartsiytimiä	3 kpl	78	g
Pièce-écaillées	8 kpl	77,5	g
Kvartsi-iskoksia	112 kpl	271	g
Saviastianpaloja (kampakeraamisia?)	2 kpl	2	g
Kivilajiesineiden katkelmia	8 kpl	22	g
Kivilaji-iskoksia	1 kpl	0,5	g
Pii-iskoksia	1 kpl	1	g
Kuonaa	4 palaa	48	g
Palanutta savea	16 palaa	45,5	g
Palanutta luuta	480 palaa	112,5	g

Läntisellä alueella tavattiin selvä löytökeskittymä koeojan 469 eteläpäässä, terassin reunassa sinne tehdyn levennyksen alueella. Ainoa kohta, jossa löydöt selvästi liittyivät värjäytyneeseen maahan oli ruutujen 535/468 ja 536/468 alueella (kartat s. 15, 20). Siitä löytyi varsinkin palanutta luuta mutta myös runsaasti kvartsia ja jokunen hiotun kivilajiesineen kappale. Muita vaatimattomampia löytökeskittymiä oli ruudun 536/466 kaakoisnurkassa ja sen alapuolella olevassa ruudussa 535/467. Kolmas runsaampi löytöalue oli ruudussa 536/470. Muuten löydöt olivat hajaantuneet harvakseltaan ympäri tutkimusaluetta. Toiseen yhtä selvään löytökeskittymään ei koekaivauksissa osuttu.

Luuaineiston analysoi fil.yo Sirpa Nummela Helsingin yliopiston eläintieteen laitokselta (ks. liite). Tunnistetuista luista on valtaosa peräisin hirvestä, yksi hauesta ja karhusta sekä kaksi nisäkkäistä, niistä toinen mahdollisesti resentti. Kaikki tunnistetut luut ovat koeojan alaosan levennyksestä.

YHTEENVETO

Tuusulan Hyökkälässä koekaivettiin kesällä 1991 Kirkkotien kevyen liikenteen väylän rakentamisen vuoksi mahdollista kivilauden asuinpaikkaa 56 m²:n/n. 2000 m²:n laajuudelta.

Löytöaineiston muodosti tutkimusalueen länsipuoliskolla pääasiassa kvartsi. Aineistossa ei ollut oletettuun mesoliittiseen ajoitukseen varmasti viittaavia piirteitä lukuunottamatta ns. veneenmuotoista ydintä. Hiottujen kiviesineiden kappaleet olivat hyvin hiottuja ja saattavat olla peräisin eteläsuomalaisista tasetaltoista, mutta varmaan määritykseen ovat fragmentit liian pieniä. Nuorempaa kerrostumaa alueella edustavat pii-iskos, kaksi saviastian palaa, palanut savi ja kuona. Luuaineiston perusteella ravintona on käytetty ainakin hirveä ja haukea. Harvinaisempi löytö on karhun luu.

Tutkimusalueen itäosassa valtaosa löydöistä oli kuonaa, jonka esihistoriallisuudesta ei ole varmoja todisteita. Selvempiä esihistoriallisia löytöjä ovat kaksi keramiikan palaa ja väärttinäpyörän katkelma.

Kaivaushavaintojen perusteella Kirkkotien varrella sijainnut kivikautinen asuinpaikka on joko tuhoutunut lähes kokonaan tai löydöt ovat niin pesäkkeittäin, että niiden paikallistaminen olisi edellyttänyt laajojen yhtenäisten alueiden avaamista. Toisaalta länsialueen Tuusulanjärven puoleisessa osassa kallio on aivan lähellä pintaa, joten ainakaan siellä ei ole syytä olettaa olleen asuinpaikkaa.

KARTTALUETTELO

- s. 11 Kopio-ote peruskartasta 2043 05 HYRYLÄ, 1:20 000, pv.
Helsinki 1978 A4
- s. 12 Yleiskartta 1:500 A2
- s. 13 pinta- ja pohjavaaituskartta 1:200 A3
- s. 14 pinta- ja pohjavaaituskartta 1:200 A2
- s. 15-17 tasokarttoja 1:25 A3
- s. 18-20 profiilikarttoja 1:25 A4

NEGATIIVILUETTELO

- 85940-85943 Yleiskuva tutkimusalueesta kuvattuna etelästä. Koekaivausalueet tien itäreunassa sekä tien molemmin puolin metsäisellä mäellä.
- 85944-85948 (kuva 1) Samoin. Kuvan vasemmassa reunassa puistoalueen alapuolella Tuusulanjärven eteläpää.
- 85949 Itäistä koekaivausaluetta kaivetaan.
- 85950-85951 (kuva 8) Itäisen koekaivausalueen yläosaa WNW-ESE.
- 85952-85955 Panoraama itäiseltä koekaivausalueelta läntiselle ESE-WNW.
- 85956 Turpeenpoistoa läntisellä kaivausalueella.
- 85957-85963 (kuva 2) Läntinen kaivausalue kuvattuna pohjoisesta. Eniten löytöjä tuli kuvan keskellä olevan koeojan alaosasta, aivan terassin reunasta. Koeojan suunta NE-SW.
- 85964 Profiilin piirtämistä läntisellä kaivausalueella. Sirpa Leskinen.
- 85965 Samoin.
- 85966 (kuva 7) Läntisen kaivausalueen levennystä kaivetaan.
- 85967 Samoin.
- 85968 (kuva 6) Samoin.
- 85969 Profiilin vaaitsemista. Terhi Ketolainen ja Sirpa Leskinen.
- 85970 (kuva 5) Samoin.
- 85971 Kiveystä ruudussa 536/466 tasossa 3. SSE-NNW. Läntinen kaivausalue.
- 85972 (kuva 3) Samoin.
- 85973 (kuva 4) Profiili ruudun 536/466 länsiseinästä tasossa 4. SE-NW.
- 85974 Läntistä kaivausaluetta täytetään.

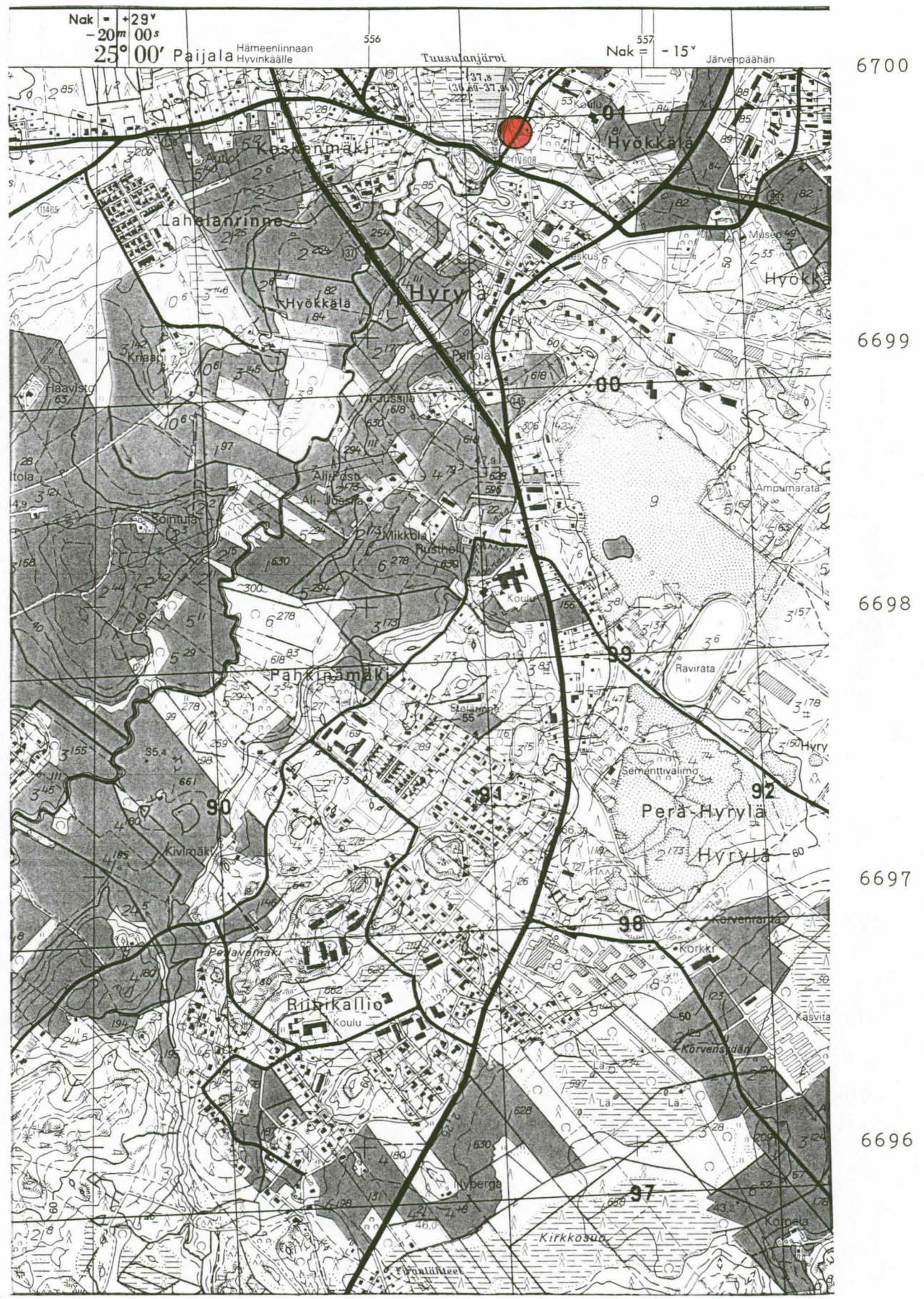
DIALUETTELO

- 23323 Yleiskuva tutkimusalueesta. Läntinen osa työmaakopin takana mäen päällä, itäinen sitä vastapäätä sekä tien oikeassa reunassa myös alempana. Kuva etelästä.
- 23324 Samoin, kuva lounaasta.
- 23325 Itäistä koekaivausaluetta kaivetaan. Kuva lounaasta.
- 23326 Läntistä koekaivausaluetta. Koeoja NE-SW -suuntainen. Kuva pohjoisesta.
- 23327 Kiveys ruudussa 536/466 tasossa 3. SE-NW.
- 23328 Ruudun 536/466 länsiprofiili tasossa 4. SE-NW.
- 23329 Läntisen koekaivausalueen kaivausta ja kartoitusta.
- 23330 Profiilin vaaitsemista. Terhi Ketolainen ja Sirpa Leskinen.
- 23331 Turpeen poistamista. Terhi Ketolainen.
- 23332 Läntisen koekaivausalueen levennystä kaivetaan.
- 23333 Samoin.
- 23334 Samoin.
- 23335 Samoin.
- 23336 Läntistä kaivausaluetta täytetään.
- 23337 Samoin.
- 23338 Läntinen koeoja täytettynä. Kuva NE:stä.
- 23339 Koekuoppaa kaivetaan.
- 23340 Koekuoppaa täytetään.
- 23341 Työvälineiden puhdistusta kaivauksen jälkeen.

TUUSULA-HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE
Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 1991

kopio-ote peruskartasta 2043 05 HYRYLÄ 1:20 000 pv. Hki 1978

Tutkimusalueen sijainti:

x = 6699 74, y = 556 54, z = n. 42-50 m mpy

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Leena Ruonavaara 1991

YLEISKARTTA

~~mk 1:500~~

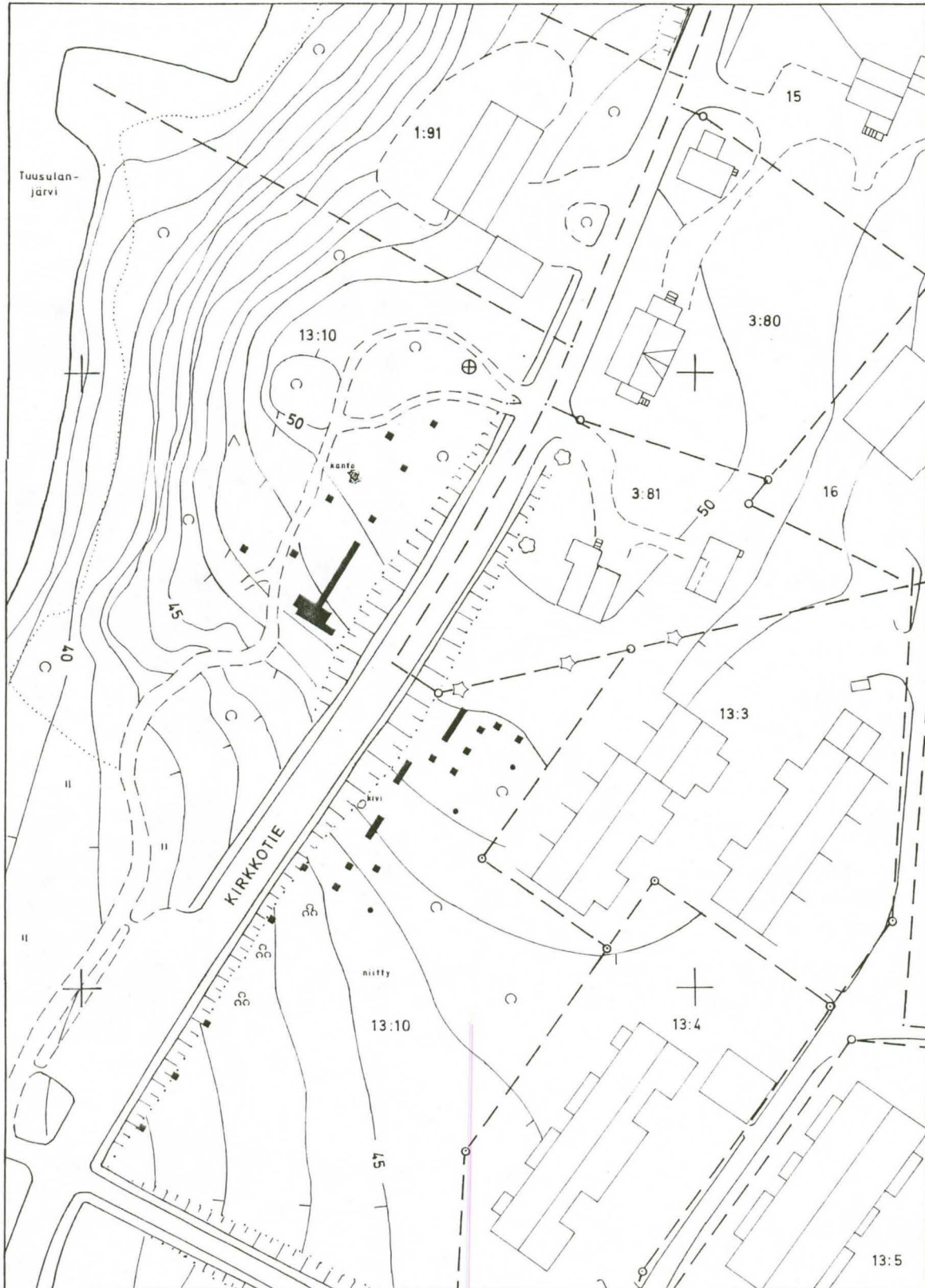
⊕ kp 49,93 m mpy, lukema 091

piirt. Sirpa Leskinen

KARTTAPOHJANA KÄYTETTY TUUSULAN KUNNAN
REKISTERIKARTTAA 1:1000

- kaivausalue
- koeruutu 1x1m
- lapionpisto

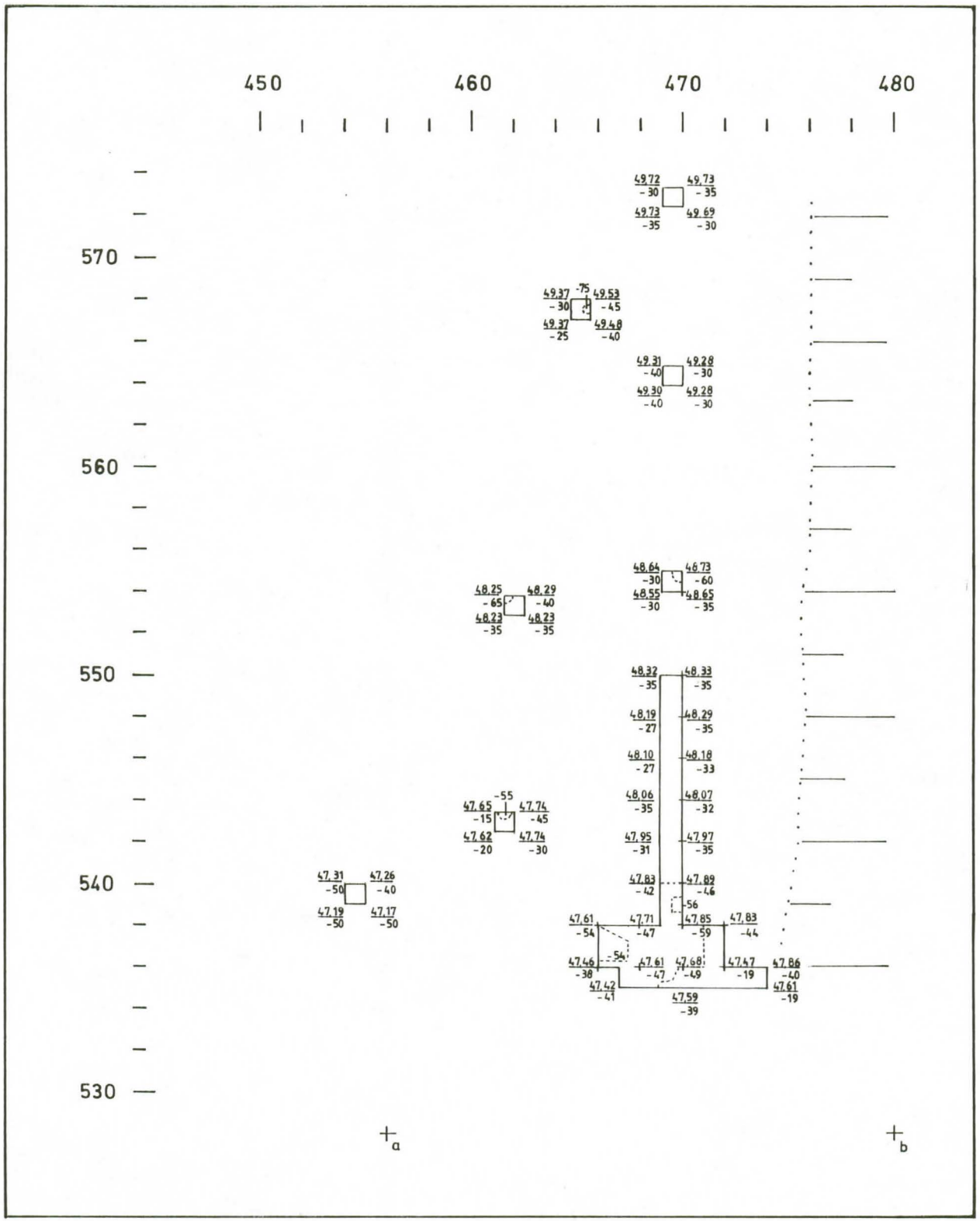
TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE Leena Ruonavaara 1991

PINTA- JA POHJAVAAITUSKARTTA I
mk 1:200
kp 49,93 m mpy

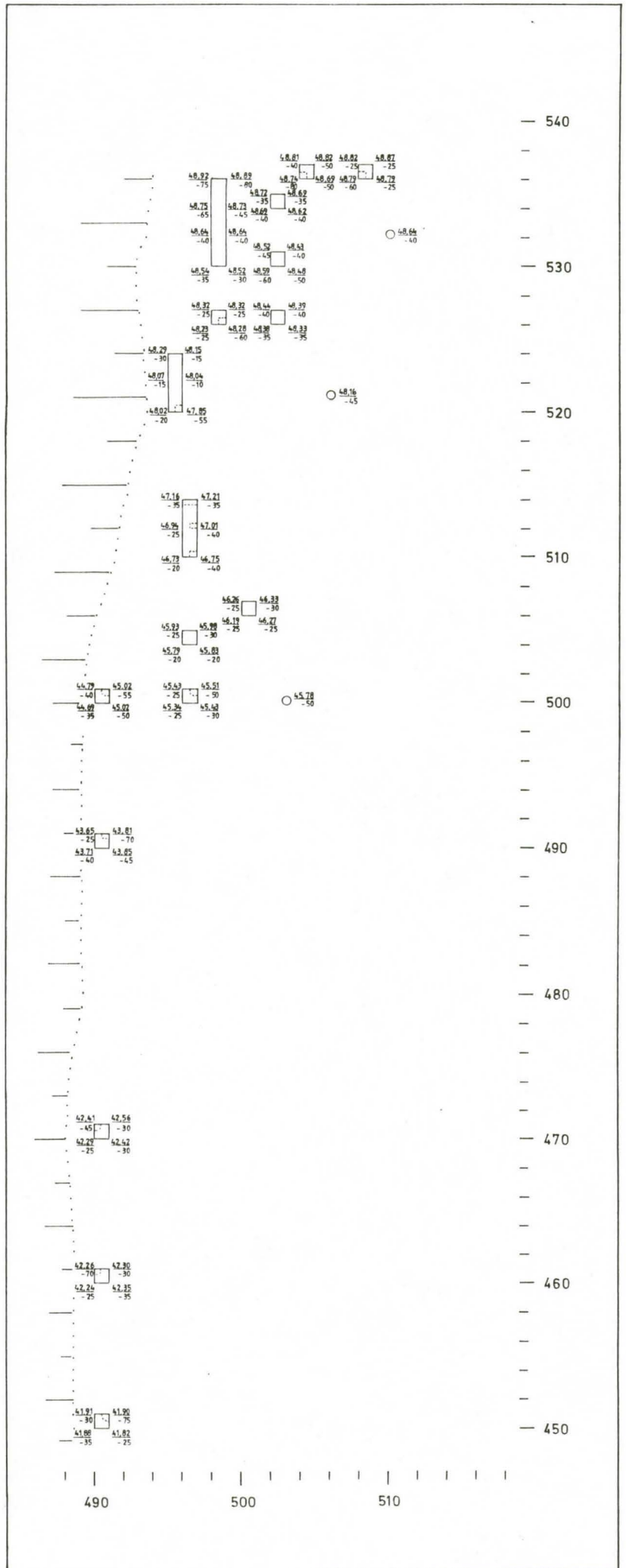
47,95 pinaluku m mpy
-50 kaivetun kerroksen paksuus cm

piirt. Sirpa Leskinen

+
a

+
b

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE
Leena Ruonavaara 1991

PINTA- JA POHJAAVAITUSKARTTA II

mk 1:200

kp 49,93m mpy

piirt. Sirpa Leskinen

45,43 pintaluku m mpy

-50 kaivetun kerroksen paksuus cm

490

500

510

— 540

— 530

— 520

— 510

— 500

— 490

— 480

— 470

— 460

— 450

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Leena Ruonavaara 1991

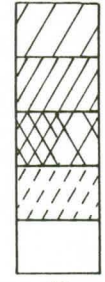
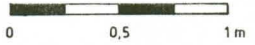
TASOKARTTA

taso 1

mk 1:25

kp 49,93 m mpy, lukema 091

piirt. Sirpa Leskinen

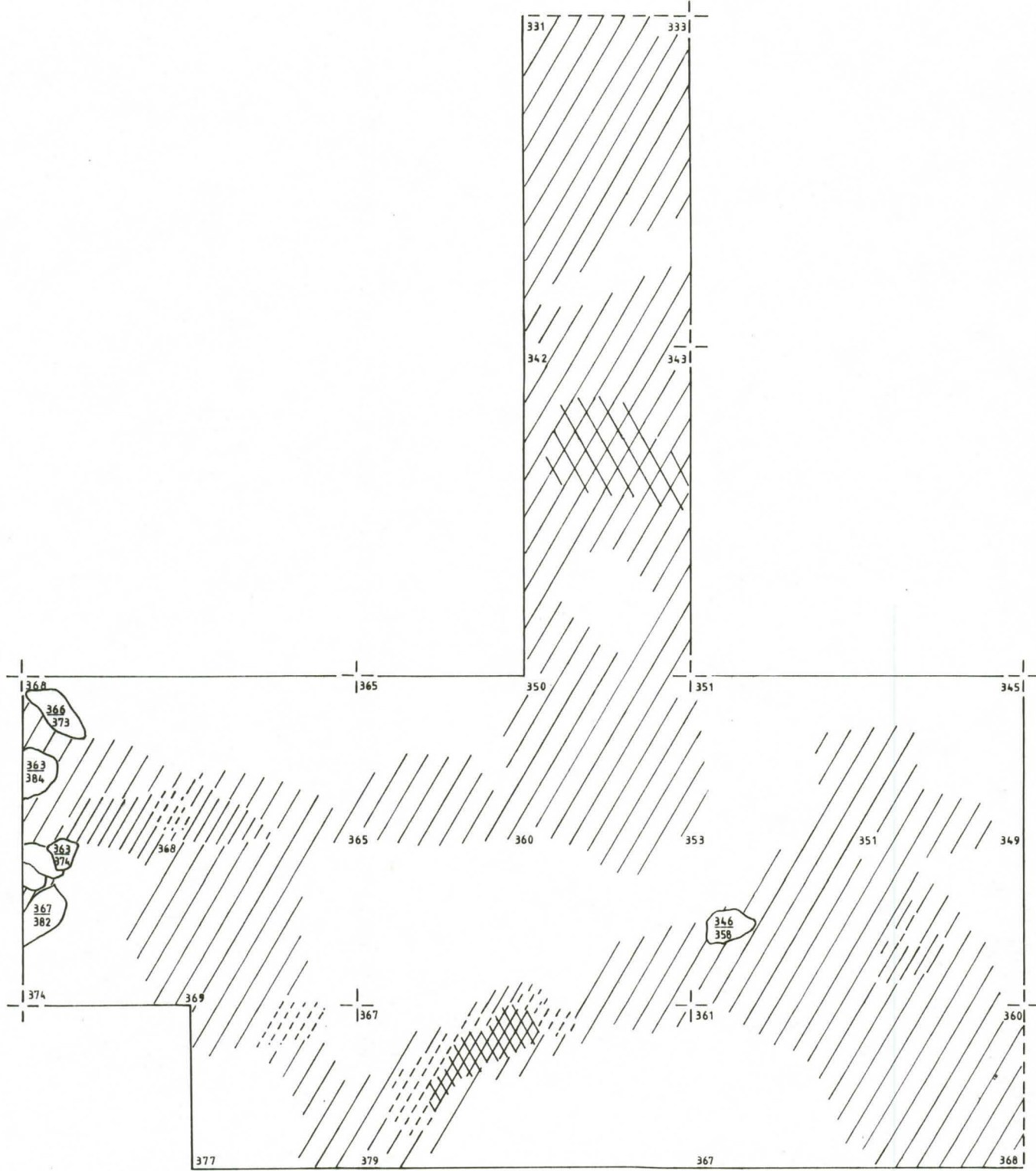
- punertava hiesu
- kulttuurimaa
- palanut hiesu
- likamaa
- puhdas hiesu
- kivi

542

540

538

536

466

468

470

472

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Leena Ruonavaara 1991

TASOKARTTA

taso 2

mk 1:25

kp 49,93 m mpy, lukema 091

piirt. Sirpa Leskinen

punertava hiesu

kulttuurimaa

palanut hiesu

puhdas hiesu

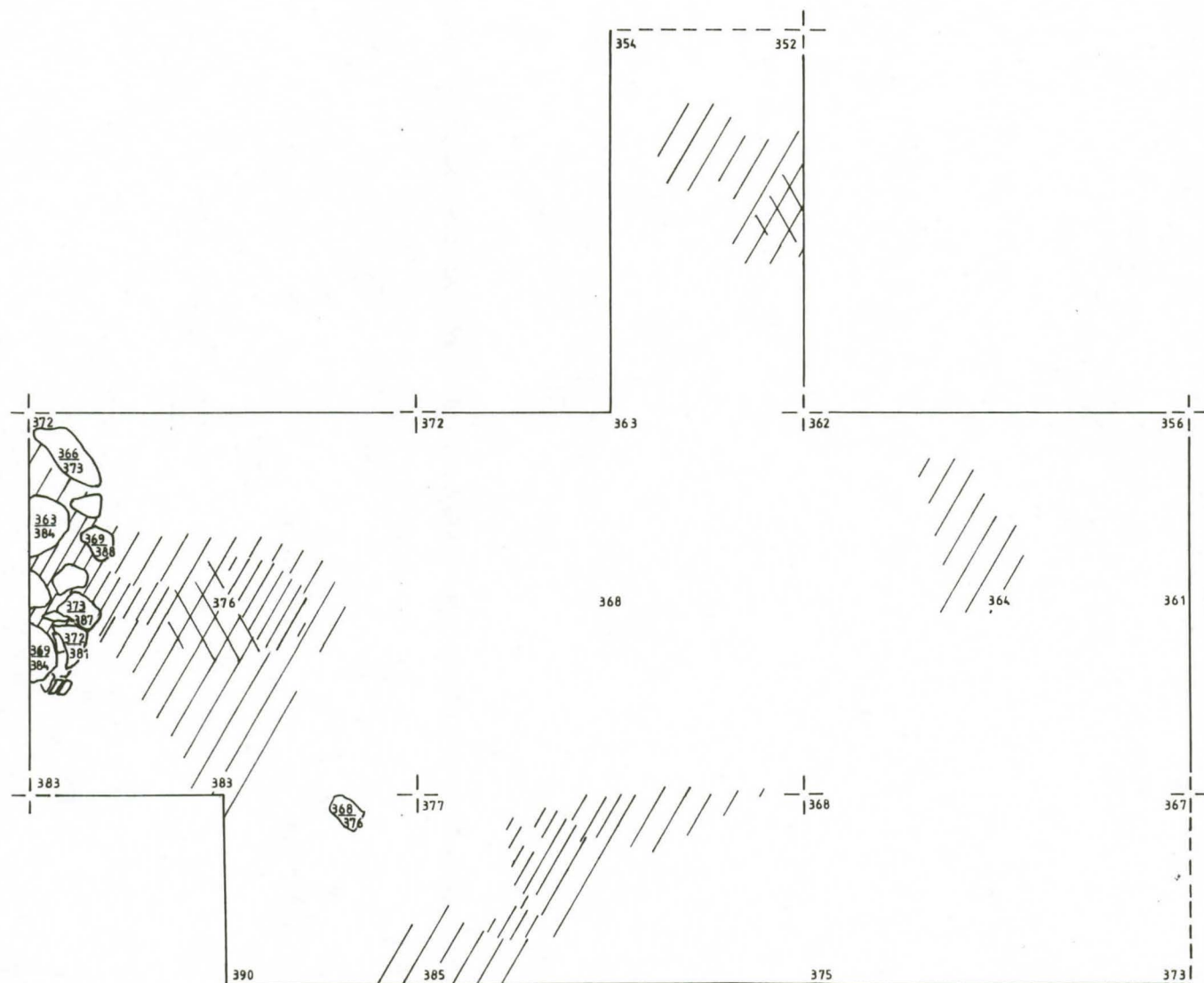
kivi

540

538

536

466

468

470

472

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Leena Ruonavaara 1991

TASOKARTTA

taso 3

~~mk 1:25~~

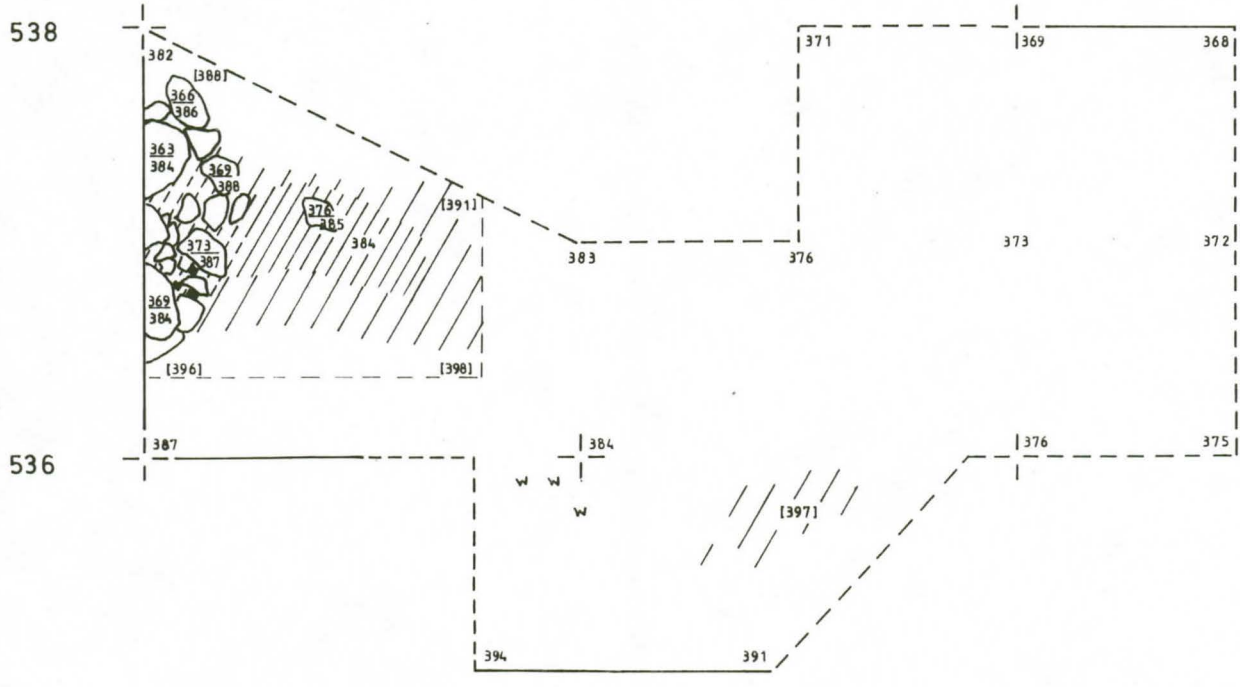
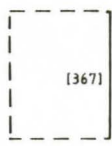
kp 49,93 m mpy, lukema 091

piirt. Sirpa Leskinen

- punertava hiesu
- kulttuurimaa
- likamaa
- puhdas hiesu
- hiiltä
- ruostetta
- kivi

540

466

468

470

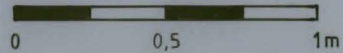
472

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Leena Ruonavaara 1991

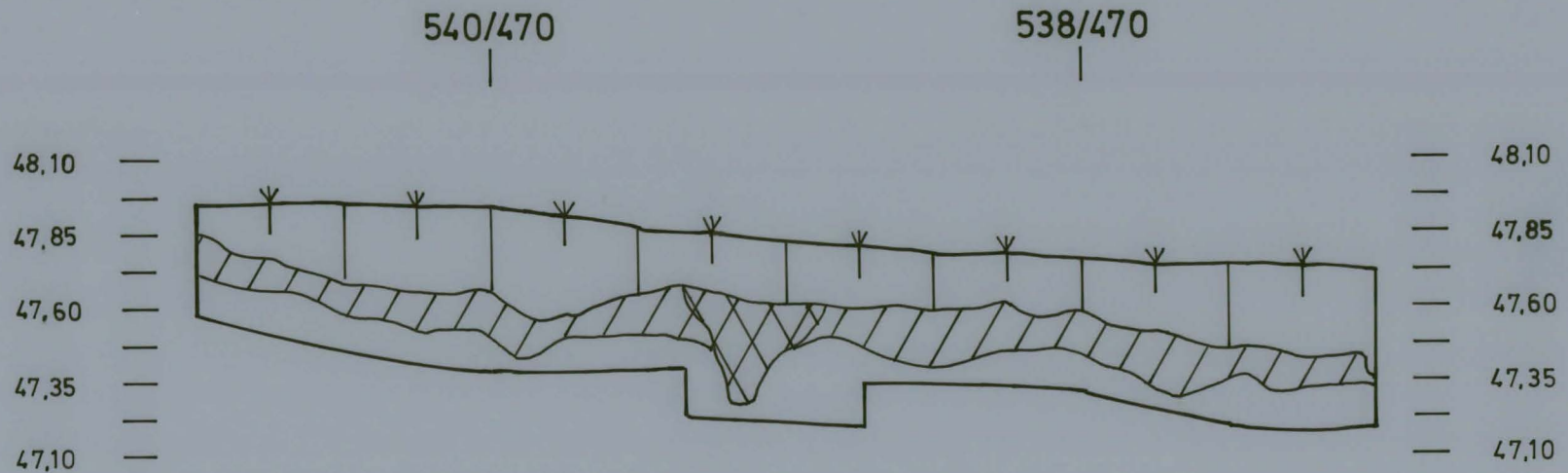
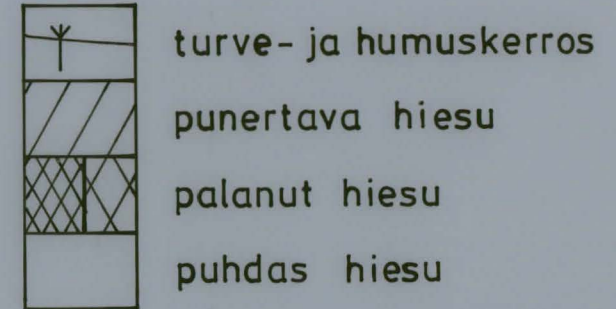
PROFIILI linjasta 470, piirretty lännestä

mk 1:25

kp 49,93 m mpy, lukema 091

piirt. Sirpa Leskinen

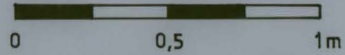

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Leena Ruonavaara 1991

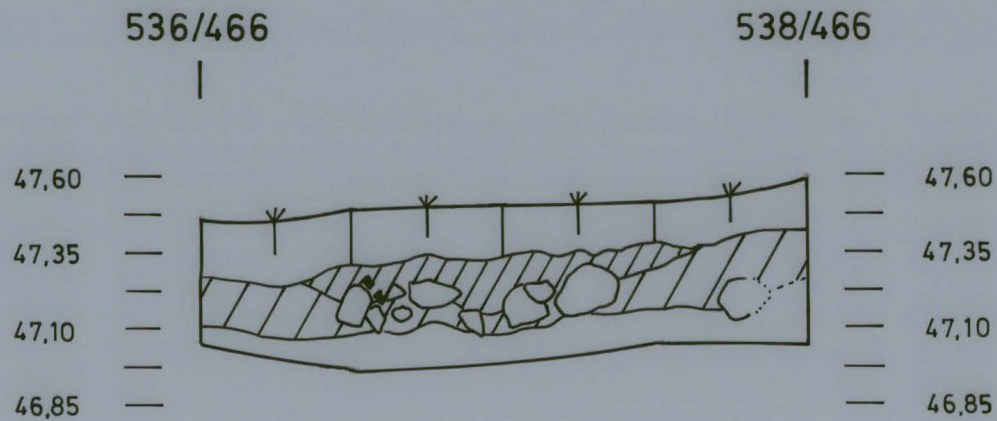
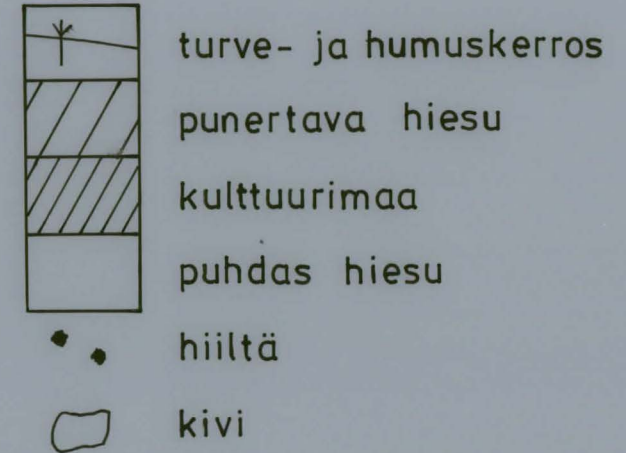
PROFILLI linjasta 466, piirretty idästä

mk 1:25

kp 49,93 m mpy, lukema 091

piirt. Sirpa Leskinen

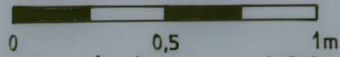

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

Leena Ruonavaara 1991

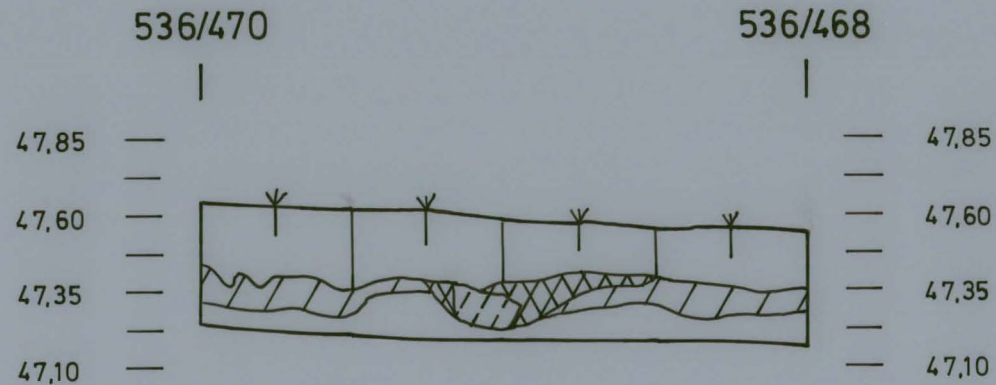
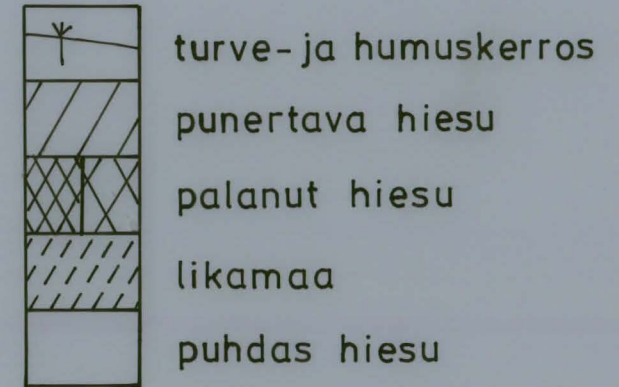
PROFIILI linjasta 536, piirretty pohjoisesta

mk 1:25

kp 49,93 m mpy, lukema 091

piirt. Sirpa Leskinen

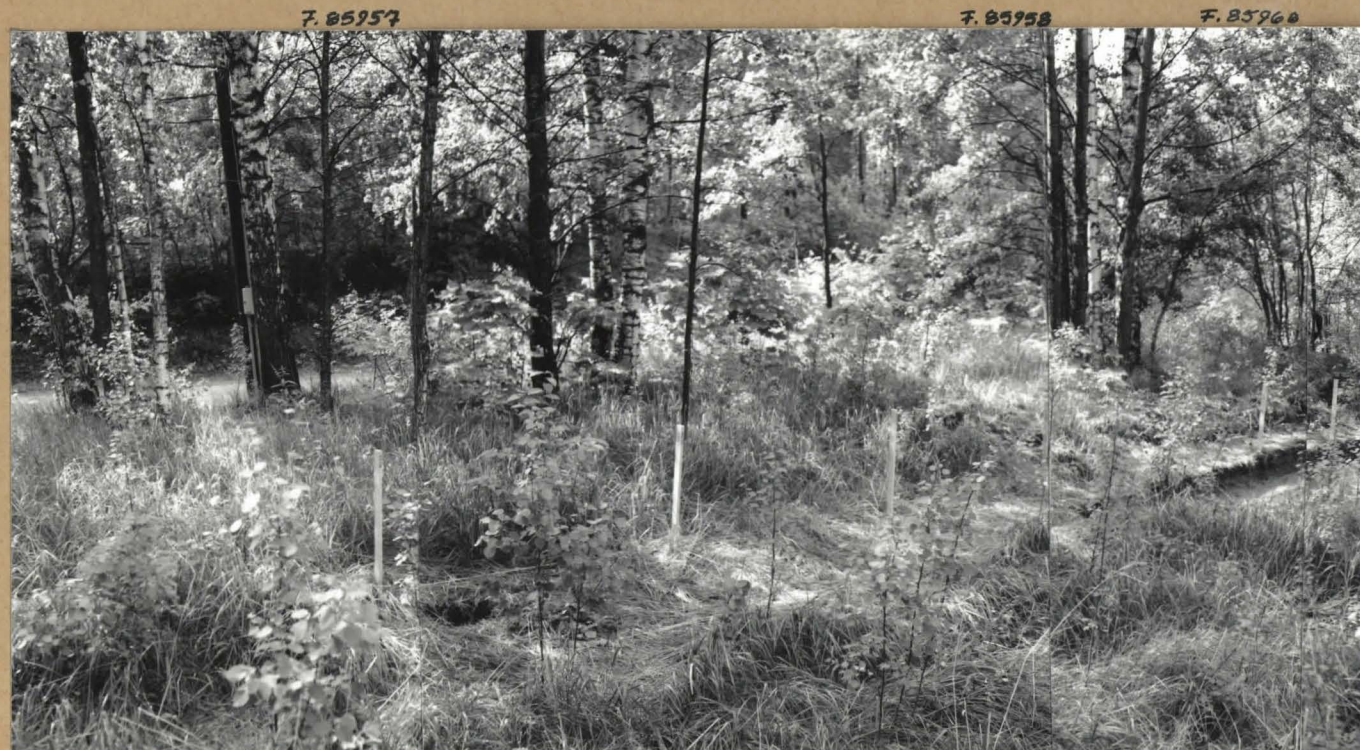

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE 1991

1. YLEISKUVA TUTKIMUSALUEESTA KUVAATTUNA ETELÄSTÄ. KOEKAINAUSALUEET TIEN ITÄREUNASSA SEKÄ TIEN MOLEMMIN PUOLIN METSÄISELLÄ MÄELLÄ. KUUVAN VASEMMASSA REUNASSA PUISTOALUEEN ALAPUOLELLA TUUSULANJÄRVEN ETELÄPÄÄ.

2. LÄNTINEN KOEKAINAUSALUE KUVAATTUNA POHJOISESTA. ENITEN LÖYTÖJÄ TULI KUUVAN KESKELLÄ OLEVAN KOEJAN ALA-OSASTA, AVIAN TERASSIN REUNASTA. KOEJAN SUUNTA NE-SW.

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE 1991

F. 85972

3. KIVEYSTÄ RUUDUSSA
536/466 TASOSSA 3.
SSE - NNW
LÄNTINEN KAIVAUSSALUE.

F. 85973

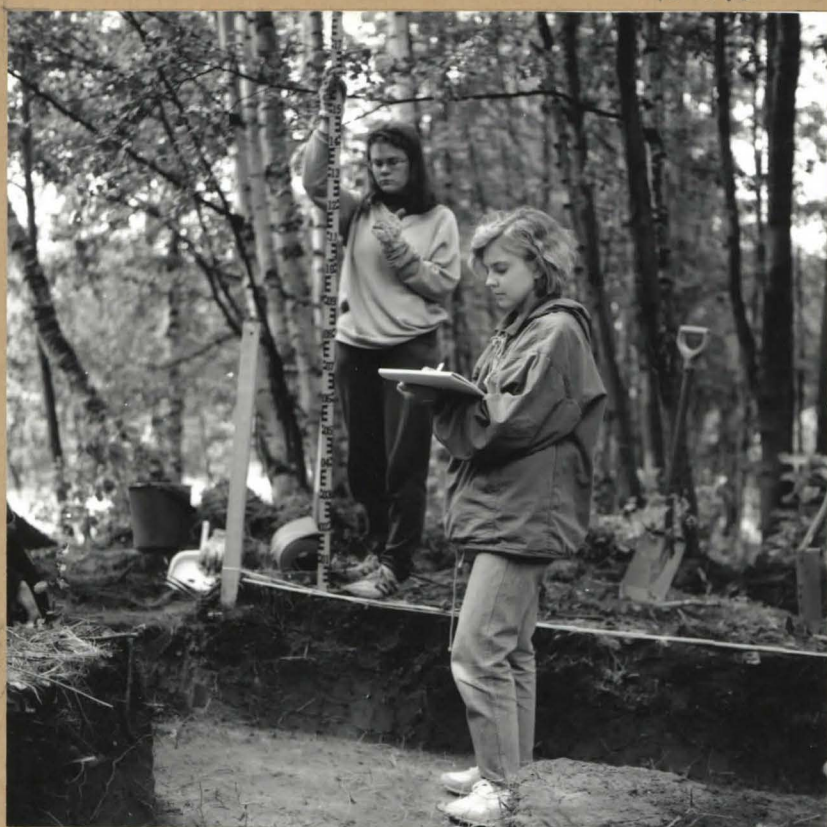

4. PROFIIILI RUUDUN
536/466 LÄNSISEINÄ-
MÄSTÄ TASOSSA 4.
SE - NW

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE 1991

F. 85970

5. PROFIILIN VAAITSEMISTA.
TERHI KETOLAINEN JA SIR-
PA LESKINEN.

F. 85968

6. LÄNTISEN KOEJAN
LEVENNYSTÄ KAIVETAAN.

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE 1991

F. 85966

7. LÄNTISEN KOEJOJAN
LEVENNYSTÄ KAIVETAAN.

F. 85980

F. 85951

8. ITÄISEN KOEKAIUVAALUEEN YLÄOSAA WNW - ESE.

Osteologinen analyysi 1991
Sirpa Nummela

TUUSULA HYÖKKÄLÄ KIRKKOTIE

KM 26697:

5, 8	-----	
12	phal. (III/IV) / 2 dist. fr.	Alces alces
15, 17, 21	-----	
25	phal. (III/IV) / 2 dist. fr.	A. alces
27, 28	-----	
30	astrag. dex. fr. ? mt II/V	A. alces ? A. alces
34	centrotarsale dex. fr. dent. sin. fr.	A. alces Esox lucius
38, 40, 45	-----	
50	phal. III / 1 dist. fr. magnum + trapezoideum sin. fr. unciforme sin. fr. phal. III/IV / 2 epiph. prox. fr.	Ursus arctos A. alces -" -"
58, 59, 64, 69	-----	
76	phal. III/IV / 1 epiph. prox. fr.	A. alces
81	vert. fr.	Mammalia (res?)
88, 91	-----	
92	dens fr.	Mammalia
96	-----	